ЗАТВЕРДЖУЮ
президент державного некомерційного підприємства «Державний університет «Київський авіаційний інститут»

_____ Ксенія СЕМЕНОВА

«___» травня 2026 року

ВИСНОВОК

Державного некомерційного підприємства «Державний університет «Київський авіаційний інститут» (далі – КАІ) про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Кравчука Євгена Івановича на тему «Детінізація бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки України», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 - «Фінанси, банківська справа та страхування»

Витяг
із протоколу № 10 розширеного засідання
кафедри фінансових технологій та бізнесу КАІ
від 6 травня 2026 року

Присутні на засіданні науково-педагогічні працівники кафедри фінансових технологій та бізнесу:

Коваленко Ю.М., д.е.н., професор, завідувач кафедри; Антипенко Н.В., д.е.н., професор, професор кафедри; Ареф'єва О.В., д.е.н., професор, професор кафедри; Белінська Я.В., д.е.н., професор, професор кафедри; Васюткіна Н.В., д.е.н., професор, професор кафедри; Житар М.О., д.е.н, професор, професор кафедри, декан ФМФМ; Касьянова Н.В., д.е.н., професор, професор кафедри; Косова Т.Д., д.е.н., професор, професор кафедри; Кочетков В.М., д.е.н., професор, професор кафедри; Ярошевська О.В., д.е.н., професор, професор кафедри; Андрієнко М.М., к.е.н., доцент, доцент кафедри; Гаврилко Т.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри; Горбачева О.М., к.е.н., доцент, доцент кафедри; Коляда Т.А., к.е.н., доцент, доцент кафедри; Кравчук Н.М., к.е.н., доцент, доцент кафедри; Криниця С.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри; Кудлай В.Г., к.е.н., доцент, доцент кафедри; Попович О.В., к.е.н., доцент, доцент кафедри; Рибак О.М., к.е.н., доцент, доцент кафедри; Сафонік Н.П., к.е.н., доцент, доцент кафедри; Сімкова Т.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри; Сьомочкина Т.І., PhD, доцент кафедри; Турова Л.Л., ст. викладач кафедри, Задерака Н.М., ст. викладач кафедри, Кравчук Є. І., аспірант кафедри; Курганський А. С., аспірант кафедри, Куцев О. О, аспірант кафедри; Орлов М. С., аспірант кафедри; Стременовський Б. А., аспірант кафедри.

Присутні на засіданні науково-педагогічні працівники інших кафедр КАІ:

Побережна З.М., д.е.н., професор, професор кафедри національної безпеки та підприємництва;

Полоус О.В., д.е.н., професор, професор кафедри маркетингу;

Чумак О.В., д.е.н., професор, в.о. завідувача кафедри національної безпеки та підприємництва;

Командровська В.Є., к.е.н., доцент, доцент кафедри національної безпеки та підприємництва;

Чернишов О.Ю., к.е.н., доцент, в.о. завідувача кафедри маркетингу.

Серед присутніх 12 докторів економічних наук, 12 кандидатів економічних наук, 1 доктор філософії, 2 старших викладача, 5 аспірантів.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження аспіранта кафедри фінансових технологій та бізнесу КАІ Кравчука Євгена Івановича на тему «Детінізація бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки України», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 - «Фінанси, банківська справа та страхування.

Науковий керівник – д.е.н., професор, професор кафедри фінансових технологій та бізнесу КАІ Косова Тетяна Дмитрівна.

Дисертація виконувалась на кафедрі фінансових технологій та бізнесу Факультету менеджменту, фінансів та маркетингу КАІ. Тема дисертації «Детінізація податкових відносин фінансової сфери національної економіки України» затверджена на засіданні Вченої ради Факультету економіки та бізнес-адміністрування НАУ (протокол № 10 від 24 жовтня 2022 року).

Уточнену редакцію теми дисертаційного дослідження «Детінізація бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки України» затверджено на засіданні Вченої ради Факультету економіки та бізнес-адміністрування КАІ (протокол № 1 від 28 березня 2025 року).

Виступили:

Здобувач Кравчук Євген Іванович представив презентацію за основними положеннями дисертації «Детінізація бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки України», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 - «Фінанси, банківська справа та страхування.

(Аспірант Кравчук Євген Іванович виклав основні положення своєї презентації, акцентуючи увагу на актуальності теми дослідження, предметі, об'єкті, завданнях, науковій новизні на результатах отриманого дослідження).

Після закінчення презентації Кравчука Євгена Івановича присутніми на захисті фахівцями були поставлені наступні запитання:

Запитання до здобувача:

Чернишов Олександр Юрійович, к.е.н., доцент, в.о. завідувача кафедри маркетингу КАІ.

Запитання: Уточніть зміст формалізації бюджетно-податкових механізмів детінізації національної економіки (слайд 7).

Відповідь: Дякую за запитання. Формалізація бюджетно-податкових механізмів детінізації національної економіки є процесом наукового впорядкування, структуризації та опису взаємозв'язків між бюджетними, податковими, інституційними, контрольними, цифровими та поведінковими інструментами впливу держави. Вони спрямовані на зменшення масштабів тіньової економіки, легалізацію доходів, розширення бази оподаткування, підвищення бюджетної спроможності та зміцнення фінансової безпеки держави.

Ареф'єва Олена Володимирівна, д.е.н., професор, професор кафедри фінансових технологій та бізнесу.

Запитання: Які фінансово-економічні наслідки матиме реалізація концепції детінізації бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки України (слайд 11)?

Відповідь: Дякую за запитання. Концепція передбачає формування моделі бюджетно-податкових відносин, за якої скорочується тіньовий сектор національної економіки; підвищується ефективність бюджетно-податкової політики держави; зміцнюється податкоспроможність державного та місцевих бюджетів; упереджуються втрати бюджетних ресурсів у наслідку неефективного управління ними; формується прозоре, справедливе та стабільне податкове середовище.

Гаврилко Тетяна Олександрівна, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансових технологій та бізнесу.

Запитання: Як класифікуються форми і методи детінізації бюджетно-податкових відносин?

Відповідь: Дякую за запитання. У дисертації обґрунтовано класифікацію форм і методів детінізації бюджетно-податкових відносин, яка надає можливість системно підходити до зменшення нелегального сектора у фінансовій сфері. Виділено такі форми детінізації бюджетно-податкових відносин: інституційна, економічна, фіскальна (бюджетна), адміністративно-контрольна, цифрова (технологічна), соціально-психологічна. Методи детінізації бюджетно-податкових відносин класифіковано за такими ознаками: за характером впливу; за формою реалізації; за рівнем управління, за рівнем реалізації антикорупційних заходів. Комплексне застосування пропонованої класифікації на основі поєднання економічних стимулів, цифрових інновації та ефективного контролю у підсумку сприятиме підвищенню фінансової безпеки держави та відновленню економіки.

Касьянова Наталія Віталіївна, д.е.н., професор, професор кафедри фінансових технологій та бізнесу.

Запитання: У чому полягають стратегічні засади детінізації бюджетно-податкових відносин?

Відповідь: Дякую за запитання. У дисертації запропоновано Стратегію детінізації бюджетно-податкових відносин як ключового інструменту забезпечення фінансової стабільності, боротьби з корупцією та інтеграції України до європейського економічного простору. Обґрунтовано комплекс заходів, орієнтованих на успішну реалізацію Стратегії, на основі вдосконалення

податкового адміністрування, цифровізації податків, активізації стимулів для реєстрації бізнесу, покращення прозорості, що підсилить можливості держави в наповненні доходів бюджету, забезпечить ефективну взаємодію держави, бізнесу та суспільства.

Житар Максим Олегович, д.е.н., професор, декан факультету менеджменту, фінансів та маркетингу

Запитання: Охарактеризуйте концептуальні засади детінізації бюджетно-податкових відносин

Відповідь: Дякую за запитання. Концептуальні засади детінізації бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки України забезпечують підвищення прозорості фінансових потоків, зниження рівня тінізації економіки та зміцнення дохідної бази бюджету на основі інтеграції інституційних, фіскальних, ризик-орієнтованих і цифрових механізмів. Бюджетно-податкова комплаєнтність є системним інструментом забезпечення фінансової безпеки держави, що поєднує економічні, інституційні та поведінкові механізми впливу на фізичних осіб і СГД, спрямованим на детінізацію національної економіки, підвищення ефективності бюджетної системи та зміцнення довіри до держави.

Пілецька Саміра Тимофіївна, д.е.н., професор, професор кафедри фінансових технологій та бізнесу.

Запитання: Як умови воєнного стану впливають на методику оцінки рівня тінізації національної економіки?

Відповідь: Дякую за запитання. Умови воєнного стану і військові дії накладають додаткові обмеження на використання певних часткових методів оцінки рівня тінізації національної економіки. Інформаційну ємність за певними методами знижують такі чинники: витрати/товарооборот – висока споживча інфляція, зниження реальних доходів населення; електричний - руйнування енергетичної інфраструктури, планові і аварійні відключення електроенергії; збитковості діяльності – об'єктивне погіршення фінансового стану і фінансових результатів підприємств через втрату виробничого потенціалу, контролю над активами на окупованих територіях, релокацію бізнесу. Найбільш раціональним за зазначених умов є використання монетарного методу для вимірювання тінізації економіки, оскільки протягом останніх років, навіть в умовах воєнного стану, в Україні успішно реалізується проєкт Cashless-економіки і розбудови платіжної інфраструктури.

Белінська Яніна Василівна, д.е.н., професор, професор кафедри фінансових технологій та бізнесу

Запитання: Які інструменти зниження рівня тіньової економіки в Україні пропонуються в дисертації?

Відповідь: Дякую за запитання. Основними інструментами зниження рівня тіньової економіки в Україні є: легалізація трудових відносин і загалом економічної активності в країні; реструктуризація грошової маси за рахунок безготівкового компоненту; поширення використання системи електронних платежів, передусім суб'єктами малого та мікропідприємництва, зокрема через здешевлення для них платіжної інфраструктури.

Рибак Олена Миколаївна, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансових технологій та бізнесу

Запитання: Надайте, будь ласка, авторську дефініцію тіньової економіки.

Відповідь: Дякую за запитання. У дисертації надано дефініцію тіньової економіки з позицій інституціональної економічної теорії як неформального інституту, який виникає у результаті деформації економічних відносин через корупцію, організовану та економічну злочинність, ухилення від оподаткування, протиправні банкрутства, нелегальне здійснення господарської діяльності тощо. Відповідно до вітчизняного законодавства тіньовою є незареєстрована в установленому порядку економічна діяльність СГД, яка бере участь у створенні валового національного доходу, але не відображається на рахунках бухгалтерського обліку, у фінансовій, податковій, статистичної звітності, через що не є об'єктом оподаткування. Існування тіньової економіки в Україні офіційно визнається органами державного управління, а методика розрахунку її рівня затверджена на рівні підзаконних нормативних актів, що надає тіньовій економіці статусу формального інституту. У цьому проявляється діалектична єдність і протилежність тіньової економіки як формального і неформального інституту.

Антипенко Надія Василівна, д.е.н., професор, професор кафедри фінансових технологій та бізнесу.

Запитання: Уточніть зміст податкової культури і податкової комплаєнтності

Відповідь: Дякую за запитання. Податкова культура є інтегрованою характеристикою фінансової поведінки суб'єктів економіки, яка поєднує інформаційно-освітні заходи для платників податків, стимулюючі інструменти для підвищення добровільної сплати податків, цифровізації податкових процесів, підвищення прозорості державних фінансів. Механізми підвищення добровільної податкової комплаєнтності базуються на формуванні довіри до держави, зниженні адміністративного тиску та спрощенні податкових процедур.

Андрієнко Марія Михайлівна, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансових технологій та бізнесу

Запитання: Прокоментуйте шкалу інтерпретації індексу бюджетно-податкової комплаєнтності (слайд 36).

Відповідь: Дякую за запитання. Критично низький рівень означає високу тінізацію, інституційну слабкість бюджетно-податкових відносин, низьку фінансову дисципліну, значний рівень фінансових порушень Низький рівень індексу бюджетно-податкової комплаєнтності визначається поганою фінансовою дисципліною, недостатніми компетенціями з комплаєнсу. Середній індекс бюджетно-податкової комплаєнтності визначається переважним дотриманням фінансової дисципліни, відносно стабільним станом бюджетно-податкових відносин. Високий індекс бюджетно-податкової комплаєнтності віддзеркалює достатню фінансову прозорість, сильну фінансову дисципліну, високий рівень компетенцій з комплаєнсу.

Горбачова Оксана Миколаївна, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансових технологій та бізнесу

Запитання: Які проблеми притаманні функціонуванню ВПК у контексті детінізації бюджетно-податкових відносин?

Відповідь: Дякую за запитання. Основними проблемами функціонування ВПК є: необхідність структурної модернізації, оскільки велика частина оборонних підприємств має застарілу виробничу базу, яка потребує оновлення; інтеграція України в європейське та євроатлантичне оборонне середовище через прагнення до членства в ЄС і НАТО та адаптацію національного ВПК до стандартів Альянсу

(зокрема – STANAG (*Standardization Agreement*)), що потребує державної підтримки через фіскальні та фінансові інструменти; висока капіталоємність і довгостроковість виробничих циклів.

Сімкова Тетяна Олексіївна, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансових технологій та бізнесу

Запитання: У дисертації вживається поняття «аналітична метрика». Поясніть його зміст і призначення.

Відповідь: Дякую за запитання. Поняття «аналітична метрика» використано для позначення описової статистики, індикаторів та показників діяльності ФОП, які використовується для кількісного та якісного опису і вимірювання показників ефективності їх оподаткування. У системі аналітичної метрики запропоновано 15 індикаторів, проведено діагностику їх стану: динаміка кількості ФОПів, структурна динаміка ФОПів за статтю, динаміка доходів ФОПів, податкові платежі ФОПів, податкове навантаження – нетто, дохід на одного підприємця, податковий платіж на одного підприємця, податковий борг ФОПів за зобов'язаннями до Державного та місцевих бюджетів, питома вага податкового боргу ФОПів за зобов'язаннями до місцевих бюджетів, податкове навантаження – брутто, співвідношення кількості відкритих і закритих ФОПів, а також співвідношення між ними, розподіл ФОПів за використанням систем оподаткування, розподіл кількості нових ФОП за видами економічної діяльності, розподіл кількості нових ФОП за регіонами, трансакційні витрати проведення податкової політики ФОПа.

Сімкова Тетяна Олексіївна, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансових технологій та бізнесу

Запитання: Прокоментуйте шкалу інтерпретації індексу бюджетно-податкової комплаєнтності (слайд 36)

Відповідь: Дякую за запитання. Критично низький рівень означає високу тінізацію, інституційну слабкість бюджетно-податкових відносин, низьку фінансову дисципліну, значний рівень фінансових порушень Низький рівень індексу бюджетно-податкової комплаєнтності визначається поганою фінансовою дисципліною, недостатніми компетенціями з комплаєнсу. Середній індекс бюджетно-податкової комплаєнтності визначається переважним дотриманням фінансової дисципліни, відносно стабільним станом бюджетно-податкових відносин. Високий індекс бюджетно-податкової комплаєнтності віддзеркалює достатню фінансову прозорість, сильну фінансову дисципліну, високий рівень компетенцій з комплаєнсу.

Командровська Вероніка Геннадіївна, к.е.н., доцент, доцент кафедри національної безпеки та підприємництва;

Запитання: Як варіюються показники тінізації національної економіки, визначені різними методами?

Відповідь: Дякую за запитання. Вищі показники рівня тінізації надає монетарний метод і витрати населення – товарооборот, менші – електричний і збитковості підприємств. Найбільш тісний зв'язок із інтегральним рівнем має електричний та монетарний методи. Оцінюючи стандартне відхилення рівня тіньової економіки, можна рейтингувати методи за мірою зростання мінливості їх щорічних результатів: монетарний, інтегральний, збитковості підприємств, електричний, витрати населення – роздрібний товарооборот.

Після відповідей на запитання виступили:

Науковий керівник – д.е.н., професор, професор фінансових технологій та бізнесу КАІ **Косова Тетяна Дмитрівна:**

Тема дисертаційної роботи Кравчука Євгена Івановича є актуальною, оскільки тіньова економіка має системний негативний вплив на фінансову безпеку держави, знижує ефективність державної бюджетної політики та стійкість публічних фінансів. Тому сучасні умови вимагають формування механізмів протидії приховуванню платниками податків доходів; ухиленню від сплати податків; використанню схем мінімізації податкових зобов'язань; неформальній зайнятості населення тощо.

У процесі навчання в аспірантурі Кравчук Євген Іванович повністю виконав індивідуальний навчальний план та індивідуальний план наукової роботи та представив до розгляду повний текст дисертації. Зміст поданого дисертаційного дослідження повністю відповідає плану й свідчить про глибоку наукову та практичну обізнаність автора у сутності досліджуваних проблем, підтверджує високий рівень виконання поставлених задач теоретичного і практичного характеру, задачі дисертаційної роботи вирішені. Теоретико-методологічна підготовка Є.І. Кравчука, його зрілість як науковця, набуті ним теоретичні знання, уміння, навички та компетентності відповідають освітньо-науковій програмі «Фінанси, банківська справа та страхування» та вимогам Національної рамки кваліфікацій. Наукова компетентність розкривається й в умілому обранні основних методів та інструментарію дослідження, серед яких слід виокремити методи аналізу і синтезу, індукції і дедукції, порівняння та узагальнення, графічний, табличний, кореляційно-регресійний та трендовий аналіз. Інформаційною основою дослідження є наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, наукові періодичні видання України та інших країн, офіційні дані Міністерства фінансів України, Державної податкової служби України, Державної служби статистики України.

Здатність Є.І. Кравчука до наукового узагальнення та аналізу простежується у проведеному дослідженні, яке характеризується глибиною й комплексністю підходу при аналізі фінансових процесів у сфері детінізації національної економіки.

Основні результати дисертаційної роботи опубліковано в 9 наукових працях, із них 3 статті у наукових фахових виданнях України та 1 розділ у колективній монографії та 5 – тез матеріалів конференцій

Заслуговує на увагу висока якість виконаної дисертаційної роботи та науково-практична ефективність запропонованих заходів удосконалення дефініцій детінізації бюджетно-податкових відносин та фінансової безпеки національної економіки, інструментів інституціоналізації та методичного підходу до детінізації бюджетно-податкових відносин. Дисертантом розвинуто методичні підходи до оцінювання рівня тінізації бюджетно-податкових відносин та шляхи їх денінізації, науково-методичні підходи до використання довгострокових інструментів управління зазначеними процесами; визначення фіскальної прозорості як системної характеристики.

Текст викладено грамотно і в логічній послідовності, оформлення відповідає всім вимогам. Аргументація, яка подається в обґрунтуванні положень наукової новизни, є переконливою. Автор досконало опрацював сучасну наукову та

теоретичну базу (232 наукові джерела, з яких – 21 іноземними мовами), проаналізував світові та вітчизняні наукові напрацювання проблематики управління бюджетно-податковими відносинами, продемонстрував глибоке володіння сучасним станом обраної проблеми.

Під час роботи над дисертаційним дослідженням за вказаною темою Кравчук Євген Іванович зарекомендував себе як зрілий науковець, ініціативний дослідник, здібний до творчого наукового пошуку, виявив наполегливість та працелюбність, вміння творчо мислити та вирішувати поставлені завдання. Його дисертаційна робота характеризується належним дотриманням академічної доброчесності в процесі підготовки наукових статей, доповідей на конференціях та протягом написання дисертації.

В цілому дисертаційне дослідження Є.І. Кравчука є самостійною, цілісною і завершеною науковою працею, яка відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. про порядок присудження ступеня доктора філософії. Вважаю, що з урахуванням успішного виконання Є. І. Кравчуком індивідуального навчального плану, індивідуального плану наукової роботи, досягнення результатів навчання за відповідною освітньо-науковою програмою та закінченням написання дисертації, яка є завершеною науковою працею, містить результати самостійного дослідження, наукову новизну, виконана на належному науковому рівні, відповідає встановленим вимогам до дисертацій докторів філософії, дисертаційне дослідження на тему "Детінізація бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки України" рекомендується до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді КАІ за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Рецензенти дисертаційної роботи, які наголосили на позитивних аспектах дослідження та висловили свої побажання та зауваження:

Коляда Тетяна Анатоліївна, к.е.н., доцент, професор кафедри фінансових технологій та бізнесу КАІ.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вдосконаленні теоретико-методичних підходів до механізмів детінізації бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки України.

По-перше, уточнено визначення детінізації бюджетно-податкових відносин як процесу інтегрування формальних і неформальних інститутів через поєднання фіскальних, антикорупційних й цифрових інструментів легалізації фінансових потоків у національній економіці. Запропоновані концептуальні засади детінізації враховують сучасні інституціональні трансформації системи, поєднуючи превентивні, стимулюючі та контрольні механізми для оптимізації бюджетних доходів і витрат, що відрізняється від класичних підходів.

По-друге, оновлено дефініцію фінансової безпеки національної економіки, яка трактується як здатність фінансової системи стабільно функціонувати, протистояти загрозам і шокам, водночас мінімізуючи тіньові фінансові потоки. Такий підхід сприяє підвищенню прозорості бюджетно-податкових відносин, розширенню дохідної бази бюджету та посиленню ефективності управлінських процесів.

По-третє, запропоновано нові інструменти інституціоналізації для детінізації бюджетно-податкових відносин. Вони базуються на інтеграції нормативно-правових, організаційно-економічних і цифрових механізмів податкової прозорості. Особливу увагу приділено посиленню бюджетно-податкової комплаєнтності, що стимулюватиме добровільне й обов'язкове дотримання законодавчих вимог суб'єктами господарювання та населенням, сприяючи ефективному виконанню податкових зобов'язань.

По-четверте, розроблено методичний підхід до детінізації бюджетно-податкових відносин, зосереджений на системі механізмів, які оптимізують формування та перерозподіл податкових доходів через бюджетну систему. Він передбачає забезпечення прозорості руху коштів і підвищення рівня податкової дисципліни, а також врахування міжбюджетних трансфертів, що визначають діалектичний взаємозв'язок між державним і місцевими бюджетами. Основною перевагою цього підходу є зміцнення системності та результативності у боротьбі з тіньовою економікою.

Дисертантом розроблено методичний підхід до оцінювання рівня детінізації бюджетно-податкових відносин. Його основою є інтеграція індикаторів податкової комплаєнтності, рівня тіньової економіки, бюджетних втрат та фінансових ризиків. Це дає змогу комплексно оцінювати вплив процесу детінізації на фінансову безпеку держави. Важливою перевагою є синтез податкової дисципліни платників та бюджетної дисципліни розпорядників коштів, що розглядає комплаєнс як категорію, що одночасно охоплює податкові та корпоративні аспекти.

У дисертації запропоновано багаторівневий підхід до детінізації бюджетно-податкових відносин, який враховує мікрорівень (поведінкові особливості платників), мезорівень (координацію роботи контролюючих інституцій) та макрорівень (стратегічні аспекти фіскальної політики і фінансову безпеку держави). Цей підхід, в порівнянні з існуючими, забезпечує синергетичний ефект через взаємодію зазначених рівнів.

Здобувачем розроблено науково-методичні засади застосування довгострокових інструментів детінізації бюджетно-податкових відносин, заснованих на формуванні податкової культури та фінансової відповідальності платників. Особливість запропонованого підходу полягає в його використанні принципів поведінкових фінансів і стимулюванні раціонального ставлення громадян до добровільної сплати податків.

Аспірантом визначено фіскальну прозорість як ключову системну характеристику, що базується на принципах відкритості, доступності, достовірності і підзвітності інформації. Перевагою цього підходу є обґрунтування того, що фіскальна прозорість виступає системоутворюючим елементом процесу детінізації. Вона сприяє зменшенню інформаційної асиметрії між державою та платниками податків і дозволяє мінімізувати ризики тіньових фінансових операцій.

Відзначаючи високий теоретичний рівень дисертації, її практичну значимість та наукову новизну, слід акцентувати увагу на дискусійних положеннях і зауваженнях:

1. У табл. 1.1 наведено принципи розвитку системи місцевого оподаткування у частині бюджетно-податкових відносин (стор. 37). Проте серед них не вистачає принципів стабільності, прозорості, нейтральності, простоти, достатності та фіскальної автономії.

2. На рис. 1.3 - Концепція детінізації бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки України (стор. 80) – бракує деталізації механізмів детінізації. Не повною мірою розкрито механізми податкового контролю; цифровізації (e-Data, e-аудит); фінансового моніторингу; боротьби з відмиванням коштів.

3. У табл. 2.2 «Формалізація динаміки рівнів тінізації, розрахованих частковими методами» (стор. 100) наведено трендові рівняння для електричного, монетарного методів, методів витрати населення - роздрібний товарооборот, збитковості підприємств за двома етапами 2010-2014 роки, 2015-2021 роки. Потребує додаткової аргументації виділення саме цих часових інтервалів.

4. Таблицю 3.4 (стор. 169) «Формування матриці бюджетно-податкових ризиків» доцільно представити у більш зрозумілому форматі, де чітко виділити імовірність виникнення ризику та вплив на діяльність суб'єктів господарювання та державу.

Таким чином, дисертація Кравчука Євгена Івановича на тему «Детінізація бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки України», підготовлена на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 07 – «Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 – «Фінанси, банківська справа та страхування» свідчить про те, що роботу виконано на високому теоретичному і методологічному рівні. Вона рекомендується для попереднього розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді КАІ за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Криниця Сергій Олександрович, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансових технологій та бізнесу КАІ.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вдосконаленні теоретико-методичних підходів до механізмів детінізації бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки України.

У дисертації розроблено науково-методичні підходи до застосування довгострокових інструментів для детінізації бюджетно-податкових відносин шляхом формування податкової культури та фінансової відповідальності платників податків. Запропонований підхід відрізняється від традиційних тим, що спирається на принципи поведінкових фінансів та заохочує впровадження раціональних і добровільних практик сплати податків.

Дисертантом визначено фіскальну прозорість як ключовий системний показник, заснований на принципах відкритості, доступності, достовірності та підзвітності інформації. Перевагою такої концепції є обґрунтування значення фіскальної прозорості як фундаментального елемента процесу детінізації бюджетно-податкових відносин. Це сприяє зменшенню інформаційної асиметрії між державою та платниками податків, а також мінімізує передумови для здійснення тіньових фінансових операцій.

Здобувачем розроблено науково-методичні підходи до застосування довгострокових інструментів для детінізації бюджетно-податкових відносин шляхом формування податкової культури та фінансової відповідальності платників податків. Запропонований підхід відрізняється від традиційних тим, що спирається на принципи поведінкових фінансів та заохочує впровадження раціональних і добровільних практик сплати податків.

Аспірантом визначено фіскальну прозорість як ключовий системний показник, заснований на принципах відкритості, доступності, достовірності та підзвітності інформації. Перевагою такої концепції є обґрунтування значення фіскальної прозорості як фундаментального елемента процесу детінізації бюджетно-податкових відносин. Це сприяє зменшенню інформаційної асиметрії між державою та платниками податків, а також мінімізує передумови для здійснення тіньових фінансових операцій.

У дисертації розроблено науково-методичні підходи до застосування довгострокових інструментів для детінізації бюджетно-податкових відносин шляхом формування податкової культури та фінансової відповідальності платників податків. Запропонований підхід відрізняється від традиційних тим, що спирається на принципи поведінкових фінансів та заохочує впровадження раціональних і добровільних практик сплати податків.

Здобувачем визначено фіскальну прозорість як ключовий системний показника, заснованого на принципах відкритості, доступності, достовірності та підзвітності інформації. Перевагою такої концепції є обґрунтування значення фіскальної прозорості як фундаментального елемента процесу детінізації бюджетно-податкових відносин. Це сприяє зменшенню інформаційної асиметрії між державою та платниками податків, а також мінімізує передумови для здійснення тіньових фінансових операцій.

У дисертації представлено багаторівневий підхід до детінізації бюджетно-податкових відносин, який охоплює мікрорівень (особливості поведінки платників податків), мезорівень (координацію роботи контролюючих органів) та макрорівень (стратегічні аспекти фіскальної політики і забезпечення фінансової безпеки держави). Завдяки взаємодії цих рівнів запропонований підхід генерує синергетичний ефект, що відрізняє його від існуючих підходів.

Автором розроблено науково-методичні основи впровадження довгострокових інструментів детінізації бюджетно-податкових відносин, які базуються на формуванні податкової культури й фінансової відповідальності громадян. Особливістю цього підходу є використання принципів поведінкових фінансів та активізація раціонального ставлення населення до добровільної сплати податків.

Дисертант виділив фіскальну прозорість як ключову системну характеристику, що ґрунтується на принципах відкритості, доступності, достовірності й підзвітності інформації. Основною перевагою підходу є доведення того, що фіскальна прозорість відіграє роль системоутворюючого елемента у процесі детінізації фінансових відносин. Вона сприяє зниженню інформаційної асиметрії між державою та платниками податків, а також допомагає мінімізувати ризики, пов'язані з тіньовими фінансовими операціями.

Значення результатів дисертації для науки і практики представлено як теоретичне узагальнення та вирішення актуального наукового завдання, спрямованого на вдосконалення механізмів детінізації бюджетно-податкових відносин у контексті фінансової безпеки України. Практична цінність роботи полягає у трансформації теоретичних положень у конкретні методики та практичні рекомендації, які сприяють покращенню механізмів детінізації національної економіки. Реальне застосування цих результатів підтверджується низкою офіційних відгуків і впроваджень.

Відзначаючи високий теоретичний рівень дисертації, її практичну значимість та наукову новизну, слід акцентувати увагу на дискусійних положеннях і зауваженнях:

1. На стор. 59 наведено формулу (1.1), яка описує бюджетно-податкові механізми детінізації національної економіки. Її факторами є інституційна спроможність, податкове адміністрування, бюджетний контроль, цифровізація, фінансова прозорість, податкова культура, комплаєнтність, санкційно-стимулюючі інструменти. Проте автор не наводить розмірності показників.

2. На рис. 1.6 (стор. 88) наведено схему формування бюджетно-податкової комплаєнтності. Проте інструменти не згруповані за видами: податкові, бюджетні, фінансові, цифрові, інституційні. У частині ієрархії не виділено: базові; допоміжні; стратегічні та операційні інструменти.

3. У табл. 2.5 наведено динаміку видатків Державного бюджету України на фінансування Міністерства оборони України. Цінність матеріалу зросла би за умови наведення і критичної оцінки бюджетного паспорту програми та результативних показників у рамках програмно-цільового методу фінансування бюджетних програм.

4. Рис. 3.5 (стор. 170) має назву «Механізми формування податкової культури у контексті детінізації національної економіки». Проте на ньому наведено також структурні компоненти податкової культури. Тому, по-перше, потрібно уточнити різницю між механізмами і структурними компонентами податкової культури, по-друге, відредагувати назву рисунка.

Таким чином, дисертація Кравчука Євгена Івановича на тему «Детінізація бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки України», представлена на здобуття ступеня доктора філософії, рекомендується для попереднього розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді КАІ за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

В **обговоренні** дисертаційного дослідження взяли участь:

Житар Максим Олегович, д.е.н, професор, декан Факультету менеджменту, фінансів та маркетингу КАІ:

Актуальність дослідження Кравчука Євгена Івановича не викликає сумнівів, оскільки проблема детінізації бюджетно-податкових відносин загострюється в умовах воєнного стану, інституціональної трансформації економіки України, поглиблення євроінтеграційних процесів. У дисертації розроблено науково-методичні підходи до застосування довгострокових інструментів для детінізації бюджетно-податкових відносин.

Значення результатів дисертації для науки і практики представлено як теоретичне узагальнення та вирішення актуального наукового завдання, спрямованого на вдосконалення механізмів детінізації бюджетно-податкових відносин у контексті фінансової безпеки України. Практична цінність роботи полягає у трансформації теоретичних положень у конкретні методики та практичні рекомендації, які сприяють покращенню механізмів детінізації національної економіки. Реальне застосування цих результатів підтверджується низкою впровадження у діяльність органів державного управління та суб'єктів господарювання.

В цілому дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням, виконаним на належному теоретичному та методичному рівні, і відповідає вимогам до робіт на здобуття ступеня доктора філософії. Рекомендую її попередній розгляд та захист у разовій спеціалізованій вченій раді КАІ за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Ареф'єва Олена Володимирівна, д.е.н., професор, професор кафедри фінансових технологій та бізнесу КАІ:

Дослідження, виконане Кравчуком Євгеном Івановичем, є безперечно актуальним, адже проблема детінізації бюджетно-податкових відносин стає особливо гострою в умовах воєнного стану, економічної трансформації України та поглиблення процесів євроінтеграції.

У дисертаційній роботі розроблено науково-методичні підходи до використання довгострокових інструментів детінізації бюджетно-податкових відносин. Ключовим системним показником визначено фіскальну прозорість, яка базується на принципах відкритості, доступності, достовірності та підзвітності інформації.

Практична значимість роботи полягає в розробці конкретних методик і рекомендацій, які сприяють удосконаленню механізмів детінізації економіки. Ці результати вже знайшли своє застосування в діяльності органів державного управління та суб'єктів господарювання. У цілому дисертаційна робота Кравчука Євгена Івановича є завершеним науковим дослідженням, виконаним на високому теоретичному та методичному рівні. Вона повністю відповідає вимогам до робіт на здобуття ступеня доктора філософії.

Рекомендую попередній розгляд та захист дисертації Кравчука Євгена Івановича у разовій спеціалізованій вченій раді КАІ за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Чернишов Олександр Юрійович, к.е.н., доцент, в.о. завідувача кафедри маркетингу КАІ.

Тема і зміст дисертації Кравчука Євгена Івановича є актуальними з огляду на бюджетно-податкову кризу в Україні. Акцентую увагу на важливості визначення фіскальної прозорості як ключового системного показника, заснованого на принципах відкритості, доступності, достовірності та підзвітності інформації. Здобувачем розроблено науково-методичні підходи до застосування довгострокових інструментів для детінізації бюджетно-податкових відносин шляхом формування податкової культури та фінансової відповідальності платників податків. Аспірантом визначено фіскальну прозорість як ключовий системний показник, заснований на принципах відкритості, доступності, достовірності та підзвітності інформації. У дисертації розроблено науково-методичні підходи до застосування довгострокових інструментів для детінізації бюджетно-податкових відносин шляхом формування податкової культури та фінансової відповідальності платників податків.

Підтримую пропозиції щодо попереднього розгляду та захисту дисертації Кравчука Євгена Івановича у разовій спеціалізованій вченій раді КАІ за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Гаврилко Тетяна Олександрівна, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансових технологій та бізнесу.

Актуальність дисертації Кравчука Євгена Івановича визначається проблемами формування бюджетних ресурсів держави в умовах воєнного стану та потреб забезпечення фінансової безпеки. Особисто мені імпонують науково-методичні основи, розроблені автором, спрямовані на впровадження довгострокових інструментів для детінізації та базуються на поглибленні податкової культури й фінансової відповідальності громадян. Результати дисертації важливі як для науки, так і для практики, через теоретичне узагальнення та вирішення актуальних завдань, пов'язаних із вдосконаленням механізмів детінізації у контексті забезпечення фінансової безпеки України.

Вважаю, що за теоретичним значенням і практичним рівнем дисертація Кравчука Євгена Івановича заслуговує на попередній розгляд і захист у разовій спеціалізованій вченій раді КАІ за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Касьянова Наталія Віталіївна, д.е.н., професор, професор кафедри фінансових технологій та бізнесу.

Тема дисертації Кравчука Євгена Івановича є безумовно актуальною, оскілки в країні йде війна і потрібні значні витрати на фінансування оборонно-промислового комплексу. Автором розроблено науково-методичні основи впровадження довгострокових інструментів детінізації бюджетно-податкових відносин, які базуються на формуванні податкової культури й фінансової відповідальності громадян. Дисертант виділив фіскальну прозорість як ключову системну характеристику, що ґрунтується на принципах відкритості, доступності, достовірності й підзвітності інформації.

Рекомендую дисертацію Кравчука Євгена Івановича до попереднього розгляду і захисту у разовій спеціалізованій вченій раді КАІ за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Пілецька Саміра Тимофіївна, д.е.н., професор, професор кафедри фінансових технологій та бізнесу.

Актуальність дисертації Кравчука Євгена Івановича визначається дефіцитом бюджетних ресурсів в умовах воєнного стану. З огляду на зазначене, важливим є визначення фіскальної прозорості як ключового системного показника, заснованого на принципах відкритості, доступності, достовірності та підзвітності інформації. Перевагою такої концепції є обґрунтування значення фіскальної прозорості як фундаментального елемента процесу детінізації бюджетно-податкових відносин. У дисертації представлено багаторівневий підхід до детінізації бюджетно-податкових відносин, який охоплює мікро-, мезо-, макрорівень. Завдяки взаємодії цих рівнів запропонований підхід генерує синергетичний ефект, що відрізняє його від існуючих підходів.

За теоретичним значенням і практичним рівнем дисертація Кравчука Євгена Івановича заслуговує на попередній розгляд і захист у разовій спеціалізованій вченій раді КАІ за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Белінська Яніна Василівна, д.е.н., професор, професор кафедри фінансових технологій та бізнесу

Тема дисертації Кравчука Євгена Івановича є актуальною, оскільки в умовах воєнного стану існують проблеми у формуванні фінансових ресурсів держави. Особливу увагу здобувач приділив формуванню податкової культури та фінансової відповідальності платників податків як основи для ефективної детінізації. Перевагою концепції є обґрунтування важливості фіскальної прозорості як фундаментального елемента цього процесу. Дисертація також пропонує багаторівневий підхід до вирішення проблеми детінізації, охоплюючи мікро-, мезо- та макрорівні. Завдяки взаємодії цих рівнів досягається значний синергетичний ефект, що вигідно відрізняє даний підхід від уже існуючих.

Буду підтримувати рекомендації щодо попереднього розгляду і захисту дисертація Кравчука Євгена Івановича у разовій спеціалізованій вченій раді КАІ за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Кравчука Євгена Івановича на тему «Детінізація бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки України», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування

1. Обґрунтування вибору теми дослідження. Проблема детінізації бюджетно-податкових відносин набуває особливої важливості в сучасному контексті України, зумовленому воєнним станом, економічною трансформацією та активізацією процесів європейської інтеграції. Гострота цієї проблеми пояснюється системними негативними наслідками тіньової економіки, які послаблюють фінансову безпеку держави, загрожують ефективності бюджетної політики та підривають стійкість публічних фінансів. На сьогодні виникають передумови для розробки механізмів боротьби з приховуванням доходів, ухиленням від сплати податків, використанням схем мінімізації податкових зобов'язань та неформальною зайнятістю населення. Подібні негативні явища спричиняють значне скорочення доходів бюджету як на державному, так і місцевому рівнях, зростання їх дефіциту, збільшення податкового навантаження на сумлінних платників податків та ослаблення фінансової стабільності країни. Така ситуація створює ризики для фінансової безпеки держави та обмежує її здатність виконувати ключові функції — оборонні, економічні та соціальні.

Детінізація бюджетно-податкових відносин виступає критично важливим елементом збереження фінансової безпеки. Вона сприяє забезпеченню фіскальної стабільності, своєчасності та повноти податкових надходжень до бюджету, знижує ризики, пов'язані з дефіцитом бюджету і залежністю від зовнішнього фінансування, а також сприяє створенню справедливої податкової системи. Крім того, це зменшує рівень податкових правопорушень, зміцнює довіру громадян до державних інститутів та системи оподаткування. Істотна роль детінізації полягає також у стимулюванні економічної активності, розширенні податкової бази та мінімізації ризиків неформальної економічної діяльності. У рамках оптимізації

бюджетних витрат важливо забезпечити їх реструктуризацію таким чином, щоб вона сприяла ефективному розподілу ресурсів в умовах зростання фінансування оборонних потреб і соціальної підтримки у період воєнного стану. Ці заходи передбачають підсилення податкового контролю, впровадження цифрових технологій у процес адміністрування податків, а також застосування ризик-орієнтованих підходів до формування та реалізації фіскальної політики.

Ключовим аспектом є те, що детінізація бюджетно-податкових відносин є передумовою для вступу України до Європейського Союзу. Це передбачає гармонізацію національного законодавства із європейськими стандартами, імплементацію директив щодо забезпечення фіскальної прозорості та зниження рівня ухилення від оподаткування за принципами BEPS. У цьому контексті важливим завданням є підвищення конкурентоспроможності фінансової системи та економіки країни загалом. Для успішної інтеграції в європейський економічний простір потрібна ефективна боротьба з тіньовим сектором, що дозволить ліквідувати перешкоди на шляху зближення з ЄС. Детінізація бюджетно-податкових відносин має суттєве соціально-економічне значення. Вона сприяє зростанню соціальної справедливості, скороченню нерівного розподілу податкових зобов'язань в економіці, формуванню культури оподаткування, легалізації доходів громадян і розвитку підприємництва на відкритих та прозорих засадах. З іншого боку, поглиблене дослідження цієї проблематики через призму інституціонально-управлінських аспектів виокремлює необхідність запровадження комплаєнс-орієнтованих моделей управління бюджетно-податковими відносинами.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертацію виконано відповідно до державних науково-дослідних тем кафедри фінансів, обліку та оподаткування: «Функціональні складові моделі фінансового забезпечення сталого розвитку авіаційної галузі України» (номер реєстрації 0119U103609, 01.2020 - 31.12.2023), у рамках якої дисертантом удосконалено механізми бюджетно-податкових механізмів детінізації національної економіки, об'єктом якого є користування послугами повітряного транспорту та аеропортів; «Механізми фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення національної економіки» (номер реєстрації 0124U001523, 02.2024 - 31.12.2025), у рамках якої дисертантом запропоновано методичний підхід до удосконалення бюджетно-податкових механізмів детінізації національної економіки в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення національної економіки.

Тема дисертації відповідає освітньо-науковій програмі «Фінанси, банківська справа та страхування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» у галузі знань 07 «Управління та адміністрування» в КАІ (зокрема, ОК2, ОК3, ОК4, ОК5, ОК6, ОК7, ОК8)).

3. Мета і завдання дослідження. дослідження Метою дисертаційної роботи є розробка теоретичних положень, методичних основ і практичних рекомендацій щодо удосконалення бюджетно-податкових механізмів детінізації національної економіки.

Відповідно до поставленої мети у дисертації було вирішено такі *завдання:*

- визначити економічну сутність фінансової безпеки національної економіки;

- формалізувати бюджетно-податкові механізми детінізації національної економіки;

- обґрунтувати концепцію детінізації бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки України;

- здійснити діагностику стан фінансових небезпек та рівня тінізації національної економіки;

- провести оцінку стану тінізації бюджетних відносин та бюджетної безпеки;

- надати критичну оцінку стану тінізації податкових відносин та податкової безпеки;

- обґрунтувати напрями інституціоналізації детінізації бюджетно-податкових відносин;

- запропонувати механізми забезпечення фіскальної прозорості діяльності держави;

- рекомендувати методичний підхід до оцінки бюджетно-податкових ризиків та шляхи їх мінімізації.

4. Об'єктом дослідження є процеси детінізації національної економіки у сфері бюджетно-податкової політики.

5. Предметом дослідження є теоретичні, методичні основи і практичні засади удосконалення бюджетно-податкових механізмів детінізації національної економіки.

6. Методи дослідження. Методами дослідження є: аналіз і синтез, індукція і дедукція, порівняння та узагальнення, графічний, табличний, кореляційно-регресійний та трендовий аналіз. Системний підхід використано для обґрунтування концепції детінізації бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки України, а також інституціоналізації податково-кредитних відносин фізичних осіб. Методи діагностики використано для оцінки стану тінізації бюджетних відносин та бюджетної безпеки, оцінки стану тінізації податкових відносин та податкової безпеки. Ризик-орієнтований підхід було використано для розв'язання проблеми детінізації бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки України. Математичними формулами представлені опис етапів функціонування тіньової економіки в Україні, узагальнюючий показник стану детінізації бюджетних відносин в Україні; система показників для визначення інтегрованого індексу бюджетно-податкової комплаєнтності, а також визначення ймовірності настання бюджетно-податкових ризиків. Кореляційно-регресійний аналіз використано для побудови матриці рівнів тінізації економіки, розрахованих різними методами. Матричний підхід використано для формалізації бюджетно-податкових ризиків.

Табличний метод використано для формалізації напрямів інституціоналізації податково-кредитних відносин фізичних осіб; принципів розвитку системи місцевого оподаткування у частині бюджетно-податкових відносин; форм детінізації бюджетно-податкових відносин; обґрунтування стратегічних заходів із детінізації бюджетно-податкових відносин; визначення структурних елементів концепції детінізації бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки України; формалізації динаміки рівнів тінізації,

розрахованих частковими методами; характеристики методів оцінки обсягів тіньової економіки України та фінансових результатів до оподаткування підприємств за розмірами основних підгалузей ВПК; оцінки динаміки видатків Державного бюджету України на фінансування Міністерства оборони України, формалізації аналітичних метрик ФОПів та їх податкової діяльності; діагностики динаміки та розподілу ФОПів за видами економічної діяльності, за регіонами.

Графічний метод використано для формалізації економічної сутності безпеки національної економіки, динаміки видатків Державного бюджету України на фінансування Міністерства оборони України, бюджетно-податкових механізмів детінізації національної економіки, концепції детінізації бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки України, детінізації бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки; представлення концепції детінізації бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки України, системи формування бюджетно-податкової комплаєнтності, динаміки рівня тіньової економіки, оцінки стану детінізації бюджетно-податкових відносин в Україні. На основі графічного методу формалізовано фінансову прозорість у системі детінізації національної економіки, проведено оцінку стану тінізації податкових відносин та податкової безпеки національної економіки, фактори зміцнення бюджетно-податкової комплаєнтності, механізми фіскальної прозорості як ключового інструменту детінізації бюджетно-податкових відносин, методичний підхід до оцінки бюджетно-податкових ризиків та шляхи їх мінімізації, узагальнено модель удосконалення бюджетно-податкових відносин, запропоновано механізми формування податкової культури у контексті детінізації національної економіки.

Інформаційною основою дослідження є наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, наукові періодичні видання України та інших країн, офіційні дані Міністерства фінансів України, Державної податкової служби України, Державної служби статистики України.

7. Наукова новизна одержаних результатів полягає в поглибленні теоретичних і науково-методичних положень щодо удосконалення бюджетно-податкових механізмів детінізації національної економіки .

Здобувачем розроблено теоретичні положення, які характеризуються науковою новизною, а саме:

удосконалено:

- дефініцію детінізації бюджетно-податкових відносин як процесу інтеграції формальних і неформальних інститутів, поєднання фіскальних, антикорупційних і цифрових інструментів легалізації відносин у національної економіці, а також концептуальні засади детінізації бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки України на основі інтеграції фіскального, інституційного, ризик-орієнтованого та цифрового підходів;

- дефініцію фінансової безпеки національної економіки, яка розглядається інтегральною характеристикою здатності фінансової системи держави забезпечувати стабільне функціонування та розвиток національної економіки, протистояти загрозам, стресам, шокам, поглинати імовірні збитки;

- інструменти інституціоналізації детінізації бюджетно-податкових відносин як результат процесу формування та розвитку системи формальних і

неформальних інститутів, правил і механізмів, спрямованих на зменшення обсягу операцій в нелегальному секторі національної економіки, підвищення прозорості фінансових потоків та забезпечення ефективного функціонування бюджетно-податкової системи;

- методичний підхід до детінізації бюджетно-податкових відносин на основі системи взаємопов'язаних механізмів, що забезпечують формування податкових доходів бюджету, їх перерозподіл через бюджетну систему і використання бюджетних ресурсів з метою зменшення обсягів тіньової економіки, підвищення рівня податкової дисципліни, забезпечення прозорості руху податків та бюджетних асигнувань;

дістали подальшого розвитку:

- методичний підхід до оцінювання рівня детінізації бюджетно-податкових відносин, який ґрунтується на поєднанні індикаторів податкової комплаєнтності, рівня тіньової економіки, бюджетних втрат та фінансових ризиків, що дозволяє комплексно оцінити вплив детінізації на фінансову безпеку держави;

- багаторівневий підхід до детінізації бюджетно-податкових відносин: мікрорівень (поведінка платників податків), мезорівень (інституційна взаємодія контролюючих органів), макрорівень (фіскальна політика та фінансова безпека держави);

- науково-методичні підходи до використання довгострокових інструментів детінізації бюджетно-податкових відносин на основі формування податкової культури та фінансової відповідальності платників податків. На відміну від існуючих підходів, пропонований базується на засадах поведінкових фінансів, формування раціональних підходів до добровільної сплати податків;

- визначення фіскальної прозорості як системної характеристики, що базується на принципах відкритості, доступності, достовірності та підзвітності інформації. Перевагою пропонованого підходу є обґрунтування ролі фіскальної прозорості як системоутворюючого елемента детінізації бюджетно-податкових відносин, що забезпечує зниження інформаційної асиметрії між державою та платниками податків і мінімізує можливості для тіньових фінансових операцій.

8. Теоретичне значення. Результатом дослідження є теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової задачі, що полягає у теоретичному обґрунтуванні та розробленні прикладного інструментарію детінізації бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки України. Задачу вирішено шляхом визначення напрямів інституціоналізації детінізації бюджетно-податкових відносин; розробки механізмів забезпечення фіскальної прозорості діяльності держави; обґрунтування методичного підходу до оцінки бюджетно-податкових ризиків та шляхів їх мінімізації. Це забезпечило теоретико-методологічний і практичний перехід органів державного управління, місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання до ризик-орієнтованого управління у бюджетно-податковій сфері і забезпечення фінансової безпеки.

Отримані результати підтверджуються оприлюдненими статтями і тезами, які засвідчують проведення наукових досліджень у сфері бюджетно-податкових відносин, а також свідчать про особистий внесок здобувача у фінансову науку.

9. Практичне значення та використання результатів дисертаційного

дослідження. Теоретичні положення дисертаційної роботи доведено до рівня конкретних методик і рекомендацій щодо удосконалення бюджетно-податкових механізмів детінізації національної економіки. Результати дисертації мають конкретне практичне застосування, що підтверджується відповідними довідками:

- Департаменту регуляторної політики та підприємництва Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України, де розглянто і схвалено рекомендації з удосконалення податкового регулювання фізичних осіб-підприємців (ФОП). В основу їх змісту покладено поняття «аналітична метрика», яке використовується для позначення описової статистики, індикаторів або показників діяльності ФОП, для кількісного та якісного опису і вимірювання показників ефективності їх оподаткування (довідка про впровадження 3611-07/34645-07 від 10.04.2026);

- ТОВ «Майдпайлот» шляхом використання методичних підходів до аналізу податкового навантаження та фінансових ризиків для розробки управлінських рішень, спрямованих на мінімізацію проявів тіньових фінансових операцій та підвищення рівня фінансової дисципліни (довідка про впровадження №1/12 від 19.12.2025);

- аудитора ФОП Буцегора Анна Олександрівна у процесі надання послуг використовує методичні підходи до ідентифікації та оцінювання ризиків тінізації податкових зобов'язань клієнтів; рекомендації щодо удосконалення аудиторської перевірки розрахунків із державою за податками і обов'язковими платежами (довідка про впровадження №26-4 від 08.04.2026). Використання аналітичних інструментів оцінювання впливу тіньових фінансових операцій на фінансову безпеку підприємств-клієнтів сприяє зниженню аудиторського ризику, підвищує якість податкового консалтингу та податкового комплаєнсу;

- ТОВ «Універсальна страхова агенція-3» («УСА-3») / LLC Universal Insurance Agency-3 шляхом використання методичних підходів до детінізації бюджетно-податкових відносин, спрямовані на підвищення рівня фінансової прозорості діяльності суб'єктів господарювання - клієнтів страхової компанії, удосконалення податкової дисципліни та зміцнення фінансової безпеки підприємств (довідка про впровадження №1-220326 від 23.03.2026).

10. Особистий внесок здобувача. Дисертація «Детінізація бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки України» Кравчука Євгена Івановича є самостійною науковою працею, в якій наведено теоретичні положення і висновки, власні ідеї та розробки автора, які дають змогу вирішити поставлені завдання. Усі висновки та практичні рекомендації, винесені на захист, розроблені дисертантом особисто. Використані в дисертації ідеї, положення чи гіпотези інших авторів мають відповідні посилання і використані лише для підкріплення ідей здобувача.

11. Апробація результатів дослідження. Основні положення, результати та висновки наукового дослідження оприлюднені та обговорювалися на 3 науково-практичних конференціях: *«Фінанси, облік та оподаткування: теорія і практика»* (м. Київ, 2022), *«Бізнес-аналітика: моделі, інструменти та технології»* (м. Київ, 2023), *«Prospects for the development of high-quality training of future specialists»* (Antwerp, Brussels, 2025).

12. Публікації. Основні результати дисертаційної роботи опубліковано в 9,наукових працях, із них 3 статті у наукових фахових виданнях України та 1 розділ

у колективній монографії та 5 – тез матеріалів конференцій.

Список опублікованих праць за темою дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України:

Прізвище та по батькові змінено відповідно до Свідоцтва Серія – 1- ЖС №013781, виданого Солом'янським відділом державної реєстрації актів Цивільного стану у м. Києві.

1. Косова Т.Д., Тренкін Є.С. Тінізація грошово-фінансових відносин національної економіки скрізь призму формальних і неформальних інститутів. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2023. №1. С. 54-61. DOI: https://doi.org/10.32782/2520-2200/2023-1-7 URL: http://www.psae-jrnl.nau.in.ua/journal/1_90_2023_ukr/10.pdf

Особистий внесок автора: систематизовано формальні і неформальні інститути тінізації бюджетно-податкових відносин

Особистий внесок Косової Т.Д.: обґрунтовано теоретико-методологічні засади детінізації грошово-фінансових відносин національної економіки скрізь

2. Тренкін Є.С. Аналітичні метрики фізичних осіб-підприємців як індикатор ефективності їх оподаткування. *Економіка. Фінанси. Право*. 2024. №8. С. 35-40. DOI: https://doi.org/10.37634/efp.2024.9.8 URL: http://efp.in.ua/uk/journal-item/368.

3. Косова Т.Д., Тренкін Є.С. Бюджетно-податкові відносини у системі фінансової безпеки України: контекст детінізації. *Управління змінами та інновації*. 2025. №16. С.82-88. DOI: https://doi.org/10.32782/CMI/2025-16-12

Особистий внесок автора: обґрунтовано зміст механізмів детінізації бюджетно-податкових відносин

Особистий внесок Косової Т.Д.: уточнено зміст бюджетно-податкових відносини у системі фінансової безпеки України

4. Kosova T., Cherednichenko S., Kerpatenko Y., Trenkin Y., Yakubov Y. Budget and tax regulation of the development of the military-industrial complex of Ukraine in the context of ensuring national security. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2025. 6 (65), 479-496. https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.65.2025.4935. Scopus, Web of Science. Квартиль Q3.

Особистий внесок автора: запропоновано шляхи детінізації бюджетно-податкових відносин у військово-промисловому комплексі

Особистий внесок Косової Т.Д.: обґрунтовано зміст механізмів детінізації бюджетно-податкових відносин

Особистий внесок Чередніченка С.В.: уточнено внесок військово-промислового комплексу у забезпеченні безпеки національної економіки

Особистий внесок Керпатенко Ю.В.: удосконалено фінансові механізми регулювання бюджетно-податкових відносин у військово-промисловому комплексі

Особистий внесок Якубова Я.В.: уточнено зміст бюджетно-податкових інструментів регулювання національної економіки

Одноосібні монографії або одноосібні розділи у колективних монографіях:

5. Gavrilko T., Turova L., Trenkin Y. Enterprise information resources: modern approaches to formation and optimization. *Financial, accounting and analytical information and audit in the system of state and corporate management:* Scientific

monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2023. С. 17-34. DOI: https://doi.org/10.30525/978-9934-26-268-5-2 URL: http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/289/8523/17813-1. Монографія затверджена Вченою радою НАУ (протокол № 1 від 25.01.2023)

Особистий внесок автора: визначено роль інформаційних ресурсів підприємства у зміцненні бюджетно-податкової безпеки України

Особистий внесок Гаврилко Т.А.: уточнено зміст сучасних підходів до формування інформаційних ресурсів підприємства

Особистий внесок Турової Л.Л.: запропоновано підходи до оптимізації використання інформаційних ресурсів на фінансовій основі

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

6. Тренкін Є.С. Методичні підходи до оцінки рівня тіньової економіки в Україні. *Фінанси, облік та оподаткування: теорія і практика*: матер. XIII міжн. наук.-практ. Інтернет-конф. (м. Київ, 24 листопада 2022 р.). К.: НАУ, 2022. С. 150-151. URL: https://surl.li/utnpfw

7. Тренкін Є.С. Цифровізація податкових відносин: проблеми та перспективи розвитку. *Бізнес-аналітика: моделі, інструменти та технології*: матер. IV Міжн. наук.-практ. конф. (м. Київ, 1-3 березня 2023 р.). К.: НАУ. С. 468-469. URL: https://surli.cc/gtxnmf

8. Тренкін Є.С. Інституціональна динаміка та привабливість спрощеного режиму оподаткування. *Prospects for the development of high-quality training of future specialists*: abstracts of XI International scientific and practical conference (Antwerp, Brussels March 17-19, 2025). pp. 67-69. URL: https://eu-conf.com/events/prospects-for-the-development-of-high-quality-training-of-future-specialists/

9. Kosova T., Cherednichenko, S., Kurhanskyi, A., Stremenovskyi, B., & Trenkin, Y. (2025). Mechanisms of lending, budget and tax stimulation and financial restructuring of the agrarian complex. *Journal of Innovations and Sustainability*, *9*(2), 09. URL: https://doi.org/10.51599/is.2025.09.02.09

10. Косова Т., Куцев О., Тренкін Є. Інституціоналізація податково - кредитних відносин фізичних осіб у контексті зниження їх ризиків та детінізації в умовах воєнного стану. *Věda a perspektivy*. 2025. №8(51). С. 368-380. https://doi.org/10.52058/2695-1592-2025-8(51)-368-380

13. Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Зміст дисертації викладено на 184 сторінках друкованого тексту, включаючи 19 таблиць, 17 рисунків та одного додатку. Список використаних джерел складає 232 найменування.

14. Характеристика особистості здобувача. Під час підготовки дисертаційної роботи Кравчук Є.І. проявив себе як творчий дослідник і науковець, здатний самостійно на високому науково-методичному рівні вирішувати наукові та практичні завдання. Він повною мірою володіє сучасними методами фінансування, бюджетування, оподаткування, має належний рівень теоретичної та практичної

підготовки.

15. Оцінка мови та стилю дисертації. Текст дисертації викладено фаховою українською мовою, текстове подання матеріалу відповідає науково-дослідному стилю. Матеріали дослідження оформлено відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України.

16. Відповідність принципам академічної доброчесності. Дисертація не містить необґрунтованих запозичень та плагіату. У роботі дотримано правила посилання на джерела інформації у випадку використання підходів, положень, тверджень, відомостей. Надано достовірну інформацію про результати досліджень, джерела використаної інформації.

17. Головуючий на засіданні: відповідно до **пп. 15, 16** Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, пропонується такий склад разової ради:

Голова ради:

Коваленко Юлія Михайлівна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансового бізнесу та технологій Факультету менеджменту, фінансів та маркетингу КАІ.

Рецензенти:

Коляда Тетяна Анатоліївна, кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри фінансового бізнесу та технологій Факультету менеджменту, фінансів та маркетингу КАІ;

Криниця Сергій Олександрович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансового бізнесу та технологій Факультету менеджменту, фінансів та маркетингу КАІ.

Офіційні опоненти:

Лободіна Зоряна Миколаївна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія Західно-українського національного університету (м. Тернопіль);

Халатур Світлана Миколаївна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Дніпровського державного аграрно-економічного університету (м. Дніпро).

Усі члени разової спеціалізованої вченої ради не мають реальний чи потенційний конфлікт інтересів щодо здобувача Кравчука Євгена Івановича (зокрема, є його близькою особою) та/або його наукового керівника.

У результаті попередньої експертизи дисертації Кравчука Євгена Івановича і повноти публікації основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Кравчука Євгена Івановича на тему «Детінізація бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки України».

2. Вважати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Кравчука Євгена Івановича відповідає спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року. № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), вимогам пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

3. Рекомендувати дисертаційну роботу «Детінізація бюджетно-податкових відносин у системі фінансової безпеки України», подану Кравчуком Євгеном Івановичем на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування», за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування, до захисту у одноразовій спеціалізованій раді.

4. Рекомендувати Вченій раді затвердити склад разової спеціалізованої вченої ради»:

Голова ради:

Коваленко Юлія Михайлівна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансового бізнесу та технологій Факультету менеджменту, фінансів та маркетингу КАІ.

Рецензенти:

Коляда Тетяна Анатоліївна, кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри фінансового бізнесу та технологій Факультету менеджменту, фінансів та маркетингу КАІ;

Криниця Сергій Олександрович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансового бізнесу та технологій Факультету менеджменту, фінансів та маркетингу КАІ.

Офіційні опоненти:

Лободіна Зоряна Миколаївна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія Західно-українського національного університету (м. Тернопіль);

Халатур Світлана Миколаївна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Дніпровського державного аграрно-економічного університету (м. Дніпро).

Результати голосування щодо рекомендації до захисту дисертації Кравчука Євгена Івановича:

"за" – 25

"проти" – немає

"утримались" – немає

Головуючий на засіданні:
професор кафедри фінансових технологій та бізнесу КАІ, д.е.н., професор — Яніна БЕЛІНСЬКА

Секретар засідання:
доцент кафедри фінансових технологій та бізнесу КАІ, к.е.н., доцент — Тетяна СІМКОВА

ПОГОДЖЕНО:
проректор з наукових досліджень та трансферу технологій КАІ, д.т.н., професор — Сергій ГНАТЮК